

Reichert Dávid

Válság vagy lehetőség?

A Carnegie Europe szemléje a koronavírus európai
hatásairól

A [Carnegie Europe](#) 2007-ben jött létre, Brüsszelben, a világ harmadik befolyásosabb agytrösztjének tartott [Carnegie Endowment for International Peace](#) egyik alintézeteként. Célja, hogy külpolitikai elemzéssel szolgáljon az Európai Uniót érintő ügyekben,

info@meltanyossag.hu

www.meltanyossag.hu

0630-311-1701

1149 NAGY LAJOS KIRÁLY ÚT 167. II. 23.

illetve ajánlásokat is megfogalmazzon a döntéshozók számára. Szintén nem elhanyagolható tény, hogy az elmúlt években [11 esetben](#) egyeztetett velük hivatalos keretek között az Európai Bizottság, olyan aktuális témák és ügyek kapcsán, mint a kibervédelem vagy éppen a Brexit tárgyalások előkészítése és lefolytatása. Javasataik tehát jó eséllyel különböző uniós intézkedésekbe is beépítésre kerülnek, így ezek ismerete, ha nem is tévedhetetlen iránytűként, de valamiféle segédeszközként szolgálnak különböző eshetőségek felvázolására.

A legjelentősebb kérdés az elemzéseket olvasva, hogy az Unió hogyan kerül ki majd a járványhelyzetből és az azt követő gazdasági krízisből. Kivétel nélkül két lehetőséget vázolnak fel. Amennyiben az Unió sikeresen veszi a vírushelyzet következtében kialakuló akadályokat, akkor létjogosultságában megerősödve haladhat tovább a mélyebb integráció irányába, ha viszont kudarcot vall, akkor alapjaiban kérdőjeleződhet meg, sőt akár a ma ismert formájának megszűnése is bekövetkezhet. A harmadik lehetőséget, amely a status quo folytatását jelentené, kizárják.

A föderális iránnyal szimpatizálók számára kedvezőtlenebb kimenetel lehetőségét támasztják alá az eddigi reakciók. Az Unió tagállamai főleg nemzetállami szinten, befelé fordulva hoztak intézkedéseket. Voltak, akik kezdetben nyájimmunitás elvét követve válaszoltak a vírus terjedésére (Egyesült Királyság) mások a lehető legszigorúbb kijárási korlátozásokat vezettek be (Ausztria), megint mások pedig csak ajánlásokat fogalmaztak meg és bíznak az állampolgárok józan belátó képességében (Svédország).

Az Unió helyzetét nehezíti, hogy az egészségügy területén szinte semmilyen hatáskörrel nem rendelkezik, ez teljesen a tagállamok kezében van. Ez a helyzet a tagállami egészségügyek nívója közötti jelentős eltérést idéz elő, ami mind infrastrukturális felszereltségben, mind az egészségügyi dolgozók számában észrevehető. Az integrációnak ezen a szinten való mélyítése, akár előidézhetné a kelet-európai tagállamokban dolgozó egészségügyi munkavállalók bérszintjének nyugat-európai társaikéhoz való közeledését, így csökkentve a kelet-nyugati irányú munkaerő mozgását ebben a szférában, ami nekünk, magyaroknak, egyáltalán nem ismeretlen jelenség. A tagállamok kapcsolatára jellemző erőteljes kölcsönös függőségi viszony, ami jelentős részben a „négy alapszabadság” (*munkaerő, tőke, szolgáltatások, áruk szabad, vámkorlátozások nélküli áramlása a tagállamok között*) nyomán jött létre, ugyanakkor nem igazán teszi lehetővé, hogy eltérő hatékonysággal kezeljék a tagállamok a jelenlegi vagy egy, a jövőben ismételten bekövetkező egészségügyi kataklizmát. A súlyosabb érintettség értelemszerűen komolyabb gazdasági következményeket hoz magával és az imént említett erőteljesen interdependens viszony következtében az az egész közösségre bénítóan hathat. Habár járvány nélkül, de ennek a logikának a fenyegetését láthattuk az eurózána válság idején, Görögországgal a főszerepben. Így egyre szükségesebbé válik az egészségügy uniós intézményrendszerbe történő mélyebb integrálása és habár a szerzők az egészségügy szupranacionálisabbá tételének szükségességét gyakran említik, ugyanakkor azt már kevésbé,

hogyan reagálna erre. E két állam esetében ugyanis erőteljes ellenállás szokott jelentkezni az európai integráció mélyítésének bármilyen kőszá gondolata hallatán. Magyarország esetében viszont akár vonzó is lehetne egy ilyen lehetőség, ha az további jelentős infrastrukturális fejlesztéseket eszközölne az ország egészségügyi rendszerében, esetlegesen az egészségügyi dolgozók béreinek emeléséhez is hozzájárulna, ahogy a korábbiakban említettem. Kérdés viszont, hogy a nagyobb volumenű beruházások megvalósítását – a magyar tőkéosztály létrehozásának reményében – gyakran a hozzá közel álló vállalkozóinak kiszervező kormány ebben a gyakorlatában mennyire lenne akadályozva egy ilyen változás esetén. Egy ilyen változás ugyanis értelemszerűen szigorúbb ellenőrzési mechanizmusokat is magával hozna.

A járvány nyomában érkező negatív gazdasági hatások enyhítésére hozott tagállami intézkedések szintén széles skálán mozognak, ami ugyancsak nehezíti az Unió hatékony reakcióját. Az eurózónában a legaggasztóbb a helyzet, ugyanis a nagyon mély gazdasági krízisbe süllyedő déli tagállamok és fegyelmezettebb költségvetési politikát folytató északi tagállamok között nem látszik megegyezés kibontakozni az egységes, összehangolt intézkedésekről. A déliek az úgynevezett koronakötvény kibocsátását szorgalmazzák, amin keresztül lehetővé válna a közös kockázatviselés és a déliek adósságállományának északi tagállamok általi részbeni átvállalása, ugyanakkor ezen tagállamok kormányai erről hallani sem akarnak.

Amennyiben nem sikerül valamiféle kompromisszumos megoldást kiötlöni - és ez főleg Olaszországban beláthatatlan gazdasági károkat okoz - az nem csak az eurózónára és annak összes tagállamára fejt ki hatását, hanem a szélsőjobboldali, euroszeptikus Salvini vezette Északi Liga népszerűségének fellendülését is előidézhetheti, figyelmeztetnek a szerzők. Az Északi Liga előretörése feltartóztatatlannak tűnt a járványhelyzet előtt, azonban mint megannyi országban, úgy Olaszországban is az aktuálisan kormányon lévők fokozódó támogatottsága érhető tetten a járványhelyzet kirobbanásával. Azonban ez a helyzet gyorsan változásnak indulhat, amint igazán realizálódni kezdenek a gazdasági károk és az Unió nem tudja megfelelően orvosolni a helyzetet. Judy Dempsey, a Carnegie egyik elemzője, odáig megy, hogy nem is az a legfontosabb, hogy igazán hatékony vagy sikeres legyen a közös megegyezésen alapuló intézkedés, hanem hogy legyen és ezzel az európai szolidaritás legalább valamilyen formában tetten érhető legyen a gyakorlatban is és ne csak pártoszos beszédekben. Véleménye szerint az elmúlt évtizedek kríziseiből egyszer sem tudott jól kijönni az Unió, a délszláv háború nem hozott érdemi előrelépést a közös kül- és védelempolitika terén, a pénzügyi világválság nem eredményezett mélyebb gazdasági integrációt, a menekültválságra sem sikerült közös menekültügyi politikával reagálni, ezek az események mind a nemzetállamok megerősödését hozták az uniós intézményekkel szemben. Dempsey úgy látja, hogy még egy kudarc az integráció ma ismert formájának teljes megkérdőjelezését eredményezheti.

További aggasztó tényként nevezik meg elemzéseinkben az orosz és kínai dezinformációs hadjáratokat, illetve trójai falóként aposztrofálják a két állam részéről több tagállam számára juttatott segélyeket. Véleményünk szerint ezeket nem az altruizmus vezérli, hanem hogy segítő kezet nyújtva az Unió helyett, azt a tagállamok szemében egyre inkább működésképtelen szervként tüntessék fel és így sorvadjon az uniós intézményekbe vetett bizalom. Ez a későbbiekben akár további dezintegrációs folyamatok alapjául szolgálhat, ami miatt fokozott óvatosságra intenek az ilyen, első pillantásra jóindulattól vezérelt lépések értékelésénél. Ezek a hangok könnyen elképzelhetővé tesznek egy a mostaninál sokkal szigorúbb kínai tőkére irányuló szabályozási mechanizmus megalkotását. Ezen a területen tervbe vett regulációs intézkedések újabb frontot nyithatnak Brüsszel és a magyar kormány között, amelynek nemzetgazdasági stratégiájában a német tőke mellett a kínaiakkal ápoltnak jó kapcsolat és az annak nyomán érkező beruházások is fontos szerepet foglalnak el. Erről tanúskodik, hogy az elmúlt hetekben írta alá a két fél a Budapest-Belgrád vasútvonallal kapcsolatos hitelszerződést, aminek következtében a kivitelezés is megkezdődhet hamarosan. Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter a jelen helyzetben még fontosabbnak [ítélte](#) a beruházást. A kínai tőke németek általi megítélésének változásáról hosszabb [cikket](#) jegyez a Carnegie weblapján Noah Barkin, amiben szintén kirajzolódni látszik egyre több német gazdasági és politikai szereplő részéről a vágy egy óvatosabb német Kína-politikára. Lévé, hogy a német gazdasági érdekek és ipar lobbija az uniós irányvonalak

kialakításánál sokat nyom a latba, az előbbieken említett elmozdulás uniós szintre való emelkedése se elképzelhetetlen. Így egy gyanakvóbb Kína-politika kialakulásának lehetünk szemtanúi, amelynek keretein belül a kínai tőkére irányuló szigorúbb szabályozásokkal próbálják elejét venni a kínai érdekek Unión belüli térnyerésének, fordítva az eddigi megengedőbb, lazább trenden.

Váratlan fordulatot jelent Stefan Lehne, a Carnegie elemzője, [szerint](#), hogy a járvány megnövelte a társadalomban az igényt az objektív tájékoztatásra és a politika ilyen keretek között való művelésére. Ez a populisták háttérbe szorulását eredményezi Európaszerte. Amit pedig Fukuyama [prognosztizált](#) széleskörben ismert értekezésében, miszerint a technokrata politikusoké a jövő és a hagyományos vezetők kora lejárt, most ismét megerősödni látszik. Angela Merkel tényekre szorítkozó, végtelenül – talán már kíméletlenül – őszinte tájékoztatásai is erre mutathatnak rá. Többek számára emlékezetes lehet a járvány viszonylag korai szakaszában tett kijelentése, miszerint a társadalom 60-70%-ának megfertőződése várható, ha valami váratlan, pozitív fordulat nem áll be a vakcina utáni kutatásban. Az elmúlt években egyre inkább csökkenő támogatottság mellett kormányzó kancellár és pártja, a CDU, feltehetőleg a nyers őszinteségének is köszönhetően most a közvéleménykutatásokat ismét magabiztos előnnyel vezeti. Lehne nem állítja, hogy hosszú távú trendváltás állna be, inkább csak „ablaknak” nevezi a most kialakult jelenséget, ugyanakkor véleménye szerint elszalasztott lehetőség lenne ezt most nem kihasználni az uniós szintű krízis-menedzsment hatékonnyá

tételében. Magyarországon éppenséggel ez a trend nem látszódik, legalábbis, ha Orbán Viktort a populista politikusok közé soroljuk. Az ő esetében nem vehető észre népszerűség csökkenés. Inkább lehet arról szó, hogy bár az elmúlt évtizedben valóban megerősödtek a populista erők az Unió tagállamaiban, hatalomba kerülniük nem sok esetben sikerült, a legtöbb helyen a legerősebb ellenzéki párt címét sikerült megszerezniük. Ugyanakkor egy olyan krízisben, aminek kialakulásáért nem okolható az éppen regnáló kormányzat – és a jelenlegi járványhelyzet éppen ilyen – a társadalom jelentős része a kormányzatba veti bizalmát, s teszi ezt érthetően, ugyanis az rendelkezik azokkal az eszközökkel, amelyekkel hatékonyan fel lehet venni a küzdelmet a járvánnyal szemben, végső soron az képes garantálni az állampolgárok biztonságát.

Összegzésképp a publikációkból az szűrhető le, hogy a sokak által ismert politikai tétel, miszerint „Soha ne hagyj egy jó válságot kárba veszni!” az Európai Unióra is érvényes a szerzők szerint, ugyanakkor, hogy valóban képes lesz-e kiaknázni a válságban rejlő lehetőségeket az Unió, azzal kapcsolatban már szkeptikusabbak. Megkerülhetetlennek tartják azonban, hogy az Unió a mélyebb integráció mezsgyéjére lépjen és ezt tartják túlélése zálogának is. Ennek a folyamatnak lenne szerintük egyik állomása a koronakötvény bevezetése, enyhítve a járvány déli országokra nehezedő, különösen súlyos gazdasági utóhatásait vagy éppen az egészségügy szupranacionálisabbá tétele. A már korábbiakban is említett tagállamok föderatívabb jövőképpel kapcsolatos vonakodó magatartása ezt igencsak megnehezíti

és heves viták alapjául szolgálhat. Lévéen, hogy egy jelentősebb föderatív irányba való elmozdulás - például az egészségügy közösségiesítése - az Európai Tanács nélkül nem lehetséges, ott pedig egyhangúság szükségeltetik a döntés meghozatalához, ezek realizálódása csekély valószínűséggel bír. Továbbá ilyen lépések akár újabb muníciót adhatnak a magyar kormány Brüsszel ellen vívott szabadságharcos retorikájának, főleg, ha a járvány összegzésénél jobb számokat tud felmutatni a mélyebb integrációra sok esetben fogékonyabb nyugat-európai államokhoz képest, márpedig most úgy tűnik, hogy kelet-európát kevésbé sújtja a kór, legalábbis ami a közvetlen hatásokat illeti. Az Uniónak bölcsebb lehet inkább arra koncentrálni ebben a helyzetben, hogy a még föderatívabb irányba való elmozdulás egyik fő kritériumának tartott európai identitást erősítse és ezen területen aknázza ki a járvány által létrejött válságban rejlő lehetőségeket. Ügyesen használva a kialakult helyzetet, ez az esemény egy fontos páneurópai kollektív emlékké is növekedhet. Egy ilyen kollektív emlék önmagában még nem hoz létre ellenállhatatlan vágyat az uniós állampolgárokból, hogy a nemzetállami keretekben való létezés tapasztalatát hátrahagyva elmozduljanak az európai föderáció irányába, de egy fontos lépés lehet. Ilyen kollektív emlékek a mostaninál sokkal inkább összekovácsolhatják az Unió alkotta tagállamok állampolgárait és erősítheti bennük a páneurópai identitást. Egy ilyen erősödő identitás a következő válságok alkalmával föderatív megoldások utáni vágyat válthat ki az állampolgárokból, ami nyomás alá helyezheti a tagállamok kormányait, hogy eleget tegyenek

azoknak és a valódi föderatív irányba való elmozdulás, akkor történhet meg.

Ezeket a prognózisokat figyelve felmerülhet a lehetősége annak, hogy a koronavírus fog végül dönteni a föderatív és szuverenista Európa vitájában, az mindenestre jól látszik, hogy az integráció jelenlegi fokán állva az Uniót minden válság képes annyira megrendíteni, hogy többekben annak pusztító létjogosultsága kérdőjeleződjön meg és minden válság alkalmával egyre többekben. A Carnegie Europe szerzői a megoldást, az Unió megmentését, egyértelműen a föderatívabb szerkezet létrehozásában látják. Figyelembe véve brüsszeli döntéshozatalban betöltött véleményformáló szerepüket, a következő időszakban akár láthatunk olyan jeleket, amelyek integrációs szintugrásra utalnak.